

Jongeren van 16 en 17

Is het kind 16 of 17 jaar? Dan mag het zonder meer werken. Het is echter nog wel (gedeeltelijk) leerplichtig. Het werk mag de jongere dus niet verhinderen om naar school te gaan. Daarom worden de schooluren meegeteld als arbeidsuren.

Regels arbeids- en rusttijden

Voor werkende jongeren van 16 en 17 jaar gelden strengere regels dan voor oudere werknemers:

- ze hebben recht op langere rustperiodes
- ze mogen niet 's nachts werken
- ze mogen niet overwerken
- ze mogen geen oproepdiensten verrichten, de zogenaamde consignatiediensten

Jongeren van 16 en 17 jaar

Minimum rusttijden:	
- dagelijkse rust	12 uur
- in elk geval tussen	22.00-6.00 uur of 23.00-7.00 uur
- wekelijkse rust	36 uur per periode van 7x24 uur
Maximum arbeidstijden:	
- per dienst	9 uur
- per week	45 uur
- per vier weken	160 uur, gemiddeld 40 uur/week
Zondagsarbeid	ja
Vrije zondagen per 13 weken	4; zondag werken = zaterdag vrij
Pauze:	
- bij arbeid > 4,5 uur	½ uur aaneengesloten
- bij arbeid > 8 uur	¾ uur, waarvan ½ uur aaneengesloten
- bij collectief overleg bij arbeid > 4,5 uur	½ uur welke mag worden gesplitst in 2 maal 1 kwartier

Verplichtingen werkgever

Voor jeugdige werknemers gelden niet alleen de regels in de Arbeidstijdenwet. Ook in de *Arbeidsomstandighedenwet* (bron: www.overheid.nl) en het *Arbeidsomstandighedenbesluit* (bron: www.overheid.nl) staan regels voor jongeren. Hierin worden een aantal verplichtingen voor de werkgever vastgelegd.

Risico-inventarisatie en -evaluatie

Werkgevers zijn verplicht alle gevaren op het gebied van veiligheid, gezondheid en welzijn in hun bedrijf te inventariseren. Deze zogenaamde risico-inventarisatie en -evaluatie (RI&E) is verplicht. Dit is vastgelegd in artikel 5 van de *Arbeidsomstandighedenwet*. De werkgever moet zich daarbij laten bijstaan door een Arbodienst.

De werkgever moet de gevaren in zijn bedrijf zoveel mogelijk beperken. De maatregelen die hij daarvoor neemt, moet hij in de RI&E vermelden.

Alle werknemers, ook jeugdige werknemers, hebben het recht de RI&E op te vragen. Loopt een jongere op het werk specifieke gevaren, dan moet hij of zij een arbeidsgezondheidsonderzoek kunnen laten uitvoeren.

Aandachtspunten RI&E

De werkgever is verplicht in zijn RI&E extra rekening te houden met jeugdige werknemers als hij die in dienst heeft. Hij moet aan de volgende punten aandacht schenken:

- wat is/zijn de leeftijd(en) van de in dienst zijnde jongere(n)?
- wat is /zijn de (voor)opleiding(en) van de jongere(n)? Wat moet(en) hij/zij nog weten om goed en veilig te kunnen werken?
- wat zijn de specifieke gevaren op het gebied van veiligheid, gezondheid en welzijn?
- hoe ziet de werkplek eruit?
- met wat voor stoffen en fysieke factoren krijgt de jongere te maken? Hoe lang moet hij/zij er mee werken? De EU richtlijn betreffende bescherming van jongeren op het werk bevat hierover een speciale lijst. Hierin staan de stoffen, procedures en fysieke factoren die in de RI&E aan de orde moeten komen.
- welke arbeidsmiddelen worden er gebruikt en waarom?
- zijn er veiligheidsbrillen, speciale kleding, helmen en schoeisel aanwezig?
- wat zijn de (totale) bedrijfsactiviteiten?
- hoe is de inrichting en de organisatie van het bedrijf?

Voorlichting risico's

De werkgever is verplicht alle werknemers voor te lichten over risico's op het werk. Hij moet hen ook voorlichten over alle veiligheidsmaatregelen die hij heeft genomen. Bijvoorbeeld over de aanschaf van beschermende kleding of het afschermen van machines.

Verplicht deskundig toezicht

Het Arbobesluit (bron: www.overheid.nl) stelt verplicht dat voor werknemers jonger dan 18 jaar deskundig toezicht aanwezig is. De inhoud en mate van het toezicht zijn afhankelijk van de mogelijke gevaren en van de leeftijd van de werknemer. Iemand van net zestien heeft vaak meer toezicht nodig dan iemand van bijna 18 jaar.

Onder deskundig toezicht mag een jongere werkzaamheden uitvoeren die zonder toezicht verboden zouden zijn. Zo kan hij of zij extra vaardigheden leren en het werk op 18-jarige leeftijd zelfstandig uitvoeren.

Onder toezicht toegestaan werk

Werknemers van 16 en 17 jaar mogen *uitsluitend onder deskundig toezicht* de volgende werkzaamheden uitvoeren:

- werkzaamheden waarbij gevaar bestaat voor instorting
- werken aan, met of in de directe omgeving van hoogspanningsleidingen en -installaties
- werken met stoffen die ontplofbaar, irriterend of bijtend zijn
- werken met stoffen die schadelijk zijn en als toevoeging 'onherstelbare effecten niet uitgesloten' hebben. Gevaarsaanduidingen horen op de verpakking van stoffen te staan
- werken met persgassen, onder druk vloeibaar gemaakte gassen en opgeloste gassen
- werken aan of met kuipen, bassins, leidingen of reservoirs waarin zich een of meer van de genoemde stoffen of gassen bevinden
- het maken of vasthouden van artikelen die kunnen ontploffen, zoals vuurwerk
- het besturen van een trekker en het aan- of afkoppelen van aanhangwagens of werktuigen. Jongeren van 16 en 17 mogen met een trekker op de openbare weg rijden. Ze moeten wel in het bezit zijn van een trekkerrijbewijs.
- het werken met wilde, giftige of andere dieren die gevaar opleveren
- het slachten van dieren in een slachthuis
- saai, zich binnen korte tijd herhalend werk, waarvoor de werknemer stukloon ontvangt
- aan een machine of lopende band staan, waarbij de werknemer zijn werktempo niet zelf kan beïnvloeden

Verboden werk

Werk dat gevaarlijk of schadelijk is voor de gezondheid is verboden voor alle werknemers jonger dan 18 jaar. Jongeren onder de 18 jaar mogen niet:

- werken met stoffen die de volgende gevaarsaanduiding hebben: zeer vergiftig, vergiftig, sensibiliserend, kankerverwekkend, mutageen of voor de voortplanting vergiftig. Gevaarsaanduidingen horen op de verpakking van stoffen te staan.
- werken met stoffen die zich in het lichaam ophopen
- werken met stoffen die slecht zijn voor de gezondheid als er lang mee gewerkt wordt. Gevaarsaanduidingen horen op de verpakking van stoffen te staan.
- werken met biologische agentia van categorie 3 of 4. Informatie hierover kan worden opgevraagd bij Arbodiensten of bij de Arbeidsinspectie.
- werken met of aan kuipen, bassins, leidingen of reservoirs met daarin één of meer van de genoemde stoffen of biologische agentia
- werken onder overdruk. Dit is bijvoorbeeld het geval bij duiken in een caisson en in afgesloten ruimten.
- werken met toestellen die schadelijke niet-ioniserende elektromagnetische straling kunnen uitzenden. Bijvoorbeeld sealapparatuur, lasers en radarinstallaties.
- werken op lawaaiige plekken. Het geluid mag niet harder zijn dan 90dB(A), terwijl tegelijkertijd afdoende beschermende maatregelen zijn getroffen.
- werken met apparatuur die zo trilt dat het gevaar oplevert voor de gezondheid

Ontheffing voor uitvoeringen

De deelname van kinderen jonger dan 13 jaar aan uitvoeringen wordt beschouwd als kinderarbeid. Omdat er voor kinderarbeid een verbod geldt, kan het kind alleen deelnemen als daar een ontheffing voor is aangevraagd. De werkgever moet deze ontheffing aanvragen. Hij dient een verzoek daartoe in bij de directeur van de regionale Arbeidsinspectie. De Arbeidsinspectie beoordeelt het verzoek aan de hand van de Beleidsregels ontheffing verbod van kinderarbeid.

De Arbeidsinspectie let er vooral op of het soort uitvoering gevaarlijk is voor kinderen. En of het werk een nadelige invloed heeft op de geestelijke of lichamelijke ontwikkeling van het kind. Het belang van het kind staat daarbij voorop. Heeft de Arbeidsinspectie twijfels, dan kan zij de werkgever om een psychologisch onderzoek van het kind vragen.

Ook de werkgever is verplicht de mogelijke gevaren voor het kind te inventariseren. Tevens moet hij aangeven welke voorzorgsmaatregelen hij neemt. Hij is verplicht de ouders/verzorgers hiervan op de hoogte te stellen. Zij geven immers toestemming voor deelname van het kind aan de uitvoering. Ze zullen de mogelijke gevaren voor hun kind dus moeten kennen.

Voorwaarden aan de ontheffing

De Arbeidsinspectie kan voorwaarden aan de ontheffing verbinden. Die voorwaarden kunnen bijvoorbeeld gaan over:

- de maximale arbeidsduur
- de begeleiding en de opvang van het kind bij de uitvoering
- het doel van de uitvoering waar het kind aan mee zal gaan werken
- het eventuele schoolverzuim van het kind. Dit schoolverzuim moet goedgekeurd worden door het schoolhoofd van het kind.

Geen ontheffing nodig

Geen ontheffing is nodig voor uitvoeringen thuis of op een familiefeestje. Ook voor het zingen in een kerkkoor in de eigen kerk, of het meedoen aan het majorettenkorps is geen ontheffing nodig. Dus als het kind vrijwillig en zonder een overeenkomst meedoet en indien er geen financieel voordeel is, noch voor het kind zelf, noch voor iemand anders.

Twijfelt u of er een ontheffing moet worden aangevraagd? Dan kunt u contact opnemen met uw regionale Arbeidsinspectie.

Controle door de Arbeidsinspectie

De Arbeidsinspectie houdt toezicht op de naleving van de regels voor kinderarbeid. Zij voert hiervoor regelmatig werkplekcontroles uit.

Constaateert zij een overtreding dan zal zij in veel gevallen eerst een schriftelijke waarschuwing geven. De werkgever krijgt dan de gelegenheid de fout binnen een bepaalde termijn te herstellen. Het handelen van de Arbeidsinspectie bij het constateren van beboetbare feiten is weergegeven in het hoofdstuk handhaving.

Zie: Bestuurlijke boetes in het kader van de Arbeidsomstandighedenwet en de Arbeidstijdenwet

Zowel de werkgever als de ouders/verzorgers van het kind zijn verantwoordelijk voor naleving van de regels omtrent kinderarbeid. Is het kind jonger dan 13 jaar, dan kunnen bij beboetbare feiten ook aan de ouders/verzorgers een boete worden opgelegd

Wilt u meer informatie

Als u naar aanleiding van deze tekst nog vragen heeft, kunt u contact opnemen met de informatietelefoon van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid:

tel.: 0800 - 9051 (gratis)

fax: 070 - 333 66 55

U kunt daar ook de volgende brochures aanvragen:

- 'Kinder- en jeugdarbeid aan strenge regels gebonden'
- 'Wat nou regels!? Alles over bijbaantjes en vakantiewerk'

Het ministerie van Sociale Zaken en werkgelegenheid heeft een aparte site voor jongeren. Heb je vragen over werk? Surf dan naar het [jongerenloket!](#)

Begrippenlijst werksoorten

Klusjes rond het huis en in de buurt

- oppassen bij familie of kennissen
- het wassen van auto's
- helpen bij het rondbrengen van folders en huis-aan-huisbladen
- helpen in een gezinshuishouding
- helpen op een kinderboerderij

Voor alle duidelijkheid: dit is een *limitatieve* opsomming. Kinderen van 13 en 14 mogen dus geen andere klusjes doen.

Niet-industriële hulparbeid van lichte aard

Kinderen mogen alleen hand- en spandiensten verrichten en geen (zelfstandige) productiewerkzaamheden. De inhoud van het werk en de wijze waarop het werk is georganiseerd, moeten de veiligheid, de gezondheid en de ontwikkeling van het kind beschermen. Zo vallen werkzaamheden als bijvoorbeeld caissièrewerk **niet** onder het begrip niet-industriële (hulp)arbeid van lichte aard. Wel onder dit begrip vallen bijvoorbeeld:

- lichte hulpwerkzaamheden in een winkel, zoals vakken vullen, het markeren van lege vakken, helpen bij het inpakken, de vloer vegen of schoonmaakwerkzaamheden
- lichte hulpwerkzaamheden in de landbouw, zoals groenten en fruit plukken, lichte oogstwerkzaamheden, het voederen van kleine dieren
- hulpwerkzaamheden in restaurants en hotels, zoals het helpen bij het bedienen
- hulpwerkzaamheden bijvoorbeeld bij een manege, op een camping, in een speeltuin, in een pretpark, in een bowlingcentrum, in een museum.

Voor alle duidelijkheid: het gaat hierbij om voorbeelden. Een uitputtende opsomming van de mogelijkheden kan niet worden gegeven. De voorbeelden geven wel de reikwijdte van het begrip "niet-industriële hulparbeid" aan.

Uitvoeringen

Dit zijn uitvoeringen van:

- culturele, wetenschappelijke, opvoedkundige of artistieke aard
- modeshows
- audio-, visuele en audiovisuele opnamen

Uitleg zondagsarbeid

Indien er staat dat een kind soms op zondag mag werken, dan gelden de volgende regels:

Op zondag wordt geen arbeid verricht tenzij:

- het tegendeel bedongen is (het staat bijvoorbeeld in de CAO of in het contract) en het uit de aard van het werk voortvloeit (in bijvoorbeeld een volcontinu bedrijf)
- de bedrijfsomstandigheden dit noodzakelijk maken. De werkgever moet daartoe overeenstemming bereiken met het medezeggenschapsorgaan of bij het ontbreken daarvan met de belanghebbende medewerkers.
- Alleen als ouders of verzorgers uitdrukkelijk toestemming verlenen mag een kind op zondag werken.

Zeer uitzonderlijke situaties

Er kan sprake zijn van een zeer uitzonderlijke situatie als het gaat om:

- uitvoeringen die cultureel, artistiek, wetenschappelijk of opvoedkundig van grote waarde zijn
- een uitvoering voor het jubileum van een school of een vereniging, op een nationale feestdag of aan een bijzondere culturele productie
- "wonderkinderen" of circuskinderen die bijzondere prestaties kunnen leveren

De regels voor uitzonderlijke situaties zijn wat minder streng. De werkgever moet wel aan kunnen tonen dat het om een uitzonderlijke situatie gaat.

1. Inleiding

In het Arbo-informatieblad AI-30 is de wettelijke informatie vastgelegd en de samenhang tussen de Arbowet, de Arbeidstijdenwet, de "Nadere Regeling Kinderarbeid en de Beleidsregel niet-industriële hulparbeid van lichte aard". In de praktijk blijkt er behoefte aan een toelichting aan de hand van voorbeelden met betrekking tot welke werkzaamheden per leeftijdscategorie mogen worden uitgevoerd. *De in deze nota opgenomen voorbeelden zijn indicatief.*

Elk hoofdstuk in deze nota vangt aan met de samenvatting van het hoofdstuk in Arbo-informatieblad AI-30 hetgeen in grijs is weergegeven. Om de aansluiting te houden zijn de hoofdstukken in deze nota hetzelfde vernummerd en benoemd.

De aanvullingen in relatie tot de voorkomende praktijksituaties, de meer specifieke afspraken met branches en beleidsontwikkelingen worden vervolgens daaronder behandeld.

2. Arbeid door jeugdigen

Veel jeugdigen (jonger dan 18 jaar) werken anno 2003. Extra aandacht voor jeugdigen is noodzakelijk, omdat jeugdigen fysiek en geestelijk nog in ontwikkeling zijn en de arbeid bij moet dragen aan het leer- en vormingsproces van jeugdigen.

3. Structuur wet- en regelgeving

De voorschriften voor arbeid door kinderen (jonger dan 16 jaar) en jeugdigen (16 en 17 jaar) zijn samengevat in een schema en worden uitgewerkt in de hoofdstukken 4 t/m 10. Diverse voorschriften gelden niet voor leerlingen en studenten in onderwijsinrichtingen.

Werkzaamheden en arbeidsomstandigheden

In de risico-inventarisatie en -evaluatie moet de werkgever aandacht besteden aan jeugdigen. Op basis van deze RI&E kan worden vastgesteld of specifieke gevaren aanwezig zijn voor jeugdigen. Werkzaamheden en omstandigheden die leiden tot specifieke gevaren voor jeugdigen zijn alleen toegestaan voor 16- en 17-jarigen als het deskundig toezicht zodanig georganiseerd is dat de gevaren zijn voorkomen. Werkzaamheden en omstandigheden met specifieke gevaren voor jeugdigen zijn verboden voor kinderen (jonger dan 16 jaar). Bepaalde werkzaamheden en omstandigheden zijn verboden voor alle jeugdigen (jonger dan 18 jaar).

4.1 Jeugdigen (16 en 17 jaar)

4.1.1 Verboden werkzaamheden

In het Arbobesluit zijn in de artikelen 4.105 en 6.27 voor **alle** jeugdige werknemers **verboden** werkzaamheden en omstandigheden opgenomen. Deze zijn weergegeven in tabel 4 op pagina 11 in AI-30.

4.1.2 Toegestaan onder voorwaarden

De werkzaamheden en omstandigheden die voor jeugdigen van 16 en 17 jaar zijn toegestaan **als het deskundig toezicht zodanig is georganiseerd dat de gevaren worden voorkomen** zijn opgenomen in de artikelen 3.46, 4:106, 7:39 en 9:36 van het Arbobesluit en weergegeven in tabel 5 op pagina 12 in AI-30.

De in tabel 4 en 5 van AI-30 aangegeven werkzaamheden en omstandigheden zijn in ieder geval specifieke gevaren. Op pagina 13 en 14 geeft AI-30 daarop nog een aanvulling. Ook moet worden gedacht aan de werkzaamheden en omstandigheden die reeds in het Arbeidsbesluit Jeugdigen (ABJ) waren genoemd. Hieronder is ter indicatie een opsomming gegeven van werkzaamheden waarbij hieraan kan worden gedacht.

1. een jeugdige werkzaamheden verricht, welke meebrengen dat deze veelvuldig zware lasten moet heffen of dragen, of dat deze gedurende langere tijd achtereen ongunstige werkhoudingen moet aannemen;
2. arbeid moet worden verricht die door de daarbij geleverde inspanning tot een belastinggraad leidt die ten aanzien van de jeugdige onaanvaardbaar is te achten;
3. arbeid moet worden verricht in de nabijheid van machines of werktuigen welke gevaarlijk zijn vanwege hun bewegende delen, tenzij er een doeltreffende beveiliging is aangebracht, waarvan de werking geheel onafhankelijk is van degene die de

machine of het werktuig bedient (alsmede mechanisch aangedreven afkantbanken, kantbanken en zetbanken, betonmolens met mechanische ophaalbak, buig - en knipmachines voor betonijzer, cirkelzaagmachines, freesmachines, gecombineerde houtbewerkingsmachines, die een cirkelzaag of frees bevatten, handdoorslijpmachines, kalanders, motorisch aangedreven en voortbewogen grondbewerkingsmachines, voorzover deze lopend worden bestuurd of bediend, motorisch aangedreven papiersnijmachines in de papierfabricerende industrie, rubbermeng- of rubberkneedwalsen, schiethamers, vlakbanken, walsenmachines, handbediende spuitpistolen en spuitlansen, waarmee met vloeistofstralen onder druk van meer dan 25 atmosfeer overdruk oppervlakten worden gereinigd, machines voor het leidingtransport van species op mortels alsmede de menginstallaties zelve, walsen welke gebruikt worden ten behoeve van grondwerken en wegen, welke in aanleg, verbouwing, herstelling of sloping zijn, of voorzover daaraan onderhoudswerkzaamheden worden verricht, asfaltspreid- en asfaltafwerkmachines, betonspreid- en betonafwerkingsmachines;

4. arbeid moet worden verricht bestaande in het aanzetten van machines of werktuigen welke bij het in beweging komen gevaar opleveren voor anderen;
5. arbeid moet worden verricht bestaande in het bedienen van hijskranen, goederenbouwliften, stapelaars, motorisch aangedreven takels, deegtrogliften bij deegverdeelmachines, hefmagneten, hoogwerkers, mechanisch en met de hand bewogen hangsteigers, personenbouwliften, vacuümhefapparatuur, het geven van signalen aan hen die zodanige werktuigen bedienen, dan wel het aanslaan en losmaken van lasten;
6. het bedienen van mechanische schoppen;
7. het bedienen van wissels of het aan- of afkoppelen van spoorwegmaterieel, het aan- of afkoppelen van aanhangwagens of werktuigen aan een trekkend voertuig;
8. arbeid waarbij gevaar bestaat voor een val die ernstig letsel of verdrinking met zich kan brengen;
9. arbeid bij het heien of het opstellen, verplaatsen, verstellen of strijken van een heistelling;
10. sloopwerkzaamheden waarbij gevaar bestaat ernstig gewond te worden door vallend, verschuivend of wegspringend materiaal;
11. arbeid bestaande uit het aanbrengen of verwijderen van stutten, stempels of ander ondersteuningsmateriaal, dan wel het daaraan verrichten van herstel- of onderhoudswerkzaamheden;
12. besturen of bedienen van grondverzetmachines;
13. arbeid bestaande in het vellen van bomen van zodanige afmetingen dat bij de val daarvan op een persoon gevaar bestaat voor ernstig letsel;
14. het laden en lossen of verplaatsen van zware bomen, buizen, balken, heipalen, bouwsegmenten, of andere omvangrijke en zware lasten, dan wel het hierbij behulpzaam zijn, indien gevaar bestaat dat deze voorwerpen daarbij gaan glijden, losschieten, rollen of andere niet onder controle te houden bewegingen gaan maken;
15. arbeid bestaande zich in het zich begeven in silo's, bunkers, tanks, dubbele bodems, ketels, leidingen, reservoirs of andere ruimten die door hun afgeslotenheid van de buitenwereld of moeilijke toegankelijkheid het uitoefenen van toezicht of het verlenen van hulp bij ongevallen ernstig bemoeilijken;
16. arbeid in de nabijheid van elektrische installaties met on geïsoleerde onderdelen waarop een wisselspanning van meer dan 42 volt of een gelijkspanning van meer dan 110 volt staat of waarbij gevaar bestaat voor het optreden van zodanig spanning

Is het houden van deskundig toezicht (en het daarmee voorkomen van risico's) op dergelijke werkzaamheden niet mogelijk, dan zijn deze werkzaamheden verboden.

5. Deskundig toezicht

Een onderneming moet op iedere jeugdige die in zijn onderneming werkt adequaat deskundig toezicht uitoefenen op tenminste:

1. de uitvoering van de werkzaamheden,
2. de werkplek en de daar aanwezige omstandigheden en
3. het gedrag van de jeugdige.

Bij de aanwezigheid van specifieke gevaren voor jeugdigen dient dit toezicht zodanig georganiseerd te zijn dat de gevaren worden voorkomen. Toezicht is maatwerk en hangt naast de ervaring in het werk af van de leeftijd, kennis en ervaring van de jeugdige. Een onderneming dient goede afspraken te maken over (de waarborging van) het deskundig toezicht.

6. Voorlichting en onderricht

De werkgever dient de jeugdigen voorafgaand aan het werk voorlichting en onderricht te geven over het werk en de werkomstandigheden. Bij kinderen (jonger dan 16 jaar) dient de werkgever ook de ouders en verzorgers in te lichten over de arbeid, de gevaren en de te nemen maatregelen.